

מלכות חזקיהו בירושלים (ג) / לדמותו של חזקיהו (חלק ב)

הכתוב שהבאנו לעיל מציין ארבעה פולחנים שהכרית חזקיהו: הסרת הבמות, שיבור המצבות, כריתת האשרה וכיתות נחש הנחושת. על ענייניו של נחש הנחושת אמרו חז"ל:

כשחטאו ישראל שלח עליהם נחשים שרפים, כשצעקו אל משה אמר לו הקב"ה 'עשה לך שרף וגו' ויעש משה נחש' וגו' (במדבר כ"א, ה-ט). וכך היה עומד נחש הנחושת, כל זמן שאדם נישך, היה מסתכל בו ומתרפא. עד שעמד חזקיהו וראה את ישראל זונים אחריו, אמר: עכשיו כל מי שהוא צריך להתרפאות יהא הולך אצל זה ומניח את הקב"ה, העבירו, שנאמר 'וכתת נחש נחשת' וגו' (מל"ב י"ח, ד). התחילו לומר: מה אתה עושה? מה שהתקין משה את סותר?! אמר להן: כל מי שצריך להתרפאות יסתכל בהקב"ה ויתרפא, שנאמר 'הביטו אליו ונהרו מפניהם אל יחפרו' (תהילים ל"ד, ו), וכן הוא אומר 'בה' א-להי ישראל בטח ואחריו לא היה כמוהו' וגו' (מל"ב י"ח, ה) (אגדת בראשית פרק יא).

נחש הנחושת – שנועד, כדברי המשנה המפורסמת (ראש השנה פ"ג מ"ח), לשעבד את לב ישראל לאביהם שבשמים – הפך לנשוא עבודה עצמאי. לפיכך החליט חזקיהו לכתתו ולבטלו, תוך גילוי אומץ רב אל מול הטענה "מה שהתקין משה את סותר?!"

בדומה לפועלו ביחס לבמות, גם בכיתות נחש הנחושת הייתה לחזקיהו זכות ראשונים. וכך אמרו חז"ל:

אפשר בא אסא ולא ביערו, בא יהושפט ולא ביערו? והלא כל עבודה זרה שבעולם אסא ויהושפט ביערום? אלא מקום הניחו לו אבותיו להתגדר בו (חולין ו"ב - ז ע"א).

הקשר נוסף שבו ניכרת דבקותו של חזקיהו בקב"ה הוא תפילותיו. בכמה מקומות אנו מוצאים את חזקיהו מתפלל:

- כבר בראשית מלכותו מסופר כי התפלל לכפרת העם על עשיית הפסח "בלא ככתוב" (דה"ב ל', יח).

- בעקבות דברי רבשקה ומלאכי סנחריב נושא חזקיהו בבית ה' תפילה שבה הוא מדגיש את מלכותו של הקב"ה על כל העולם כולו ומבקש ישועה על מנת ש"ידעו כל ממלכות הארץ כי אתה ה' א-להים לבדך" (ראה מל"ב י"ט, טו-יט).

- בחוליו הוא שואל מעם ה': "אנה ה' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלבב שלם והטוב בעיניך עשיתי" ובוכה בכי גדול (מל"ב כ', ג-ג).

בשיעור הקודם עסקנו בדמיון בין פועלו של חזקיהו ובין מעשיהם של דוד ושלמה ובמערכת היחסים בינו ובין הנביא. בשיעור זה נוסיף ונעסוק בדמותו של חזקיהו וביחסם של חז"ל אליו. לסיום ננסה לברר מדוע באה הפורענות דווקא בימי חזקיהו.

א. הערכה כוללת לדמותו של חזקיהו

1. הצדדים החיוביים בפועלו של חזקיהו

כבר מראשית מלכותו של חזקיהו אנו מוצאים מגמה חיובית ביותר: חזקיהו חונך מחדש את בית ה' ומבער את העבודה הזרה, עושה פסח עם פליטי ממלכת ישראל, ומקים מפעל לכתובת התורה והחכמה.

הסרת הבמות וביעור העבודה הזרה תופסות בבירור מקום חשוב בהערכה החיובית כל כך של ספר מלכים כלפי חזקיהו:

ויעש הישר בעיני ה' ככל אשר עשה דוד אביו. הוא הסיר את הבמות ושב את המצבת וכת את האשרה וכתת נחש הנחושת אשר עשה משה כי עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשתן. בה' א-להי ישראל בטח ואחריו לא היה כמהו בכל מלכי יהודה ואשר היו לפניו. וידבק בה' לא סר מאחריו וישמר מצותיו אשר צוה ה' את משה. והיה ה' עמו בכל אשר יצא וישפיל (מל"ב י"ח, ג-ג).

הדבר אינו מפתיע לאור מנהגו הקבוע של ספר מלכים לשפוט את המלכים בסוגיית הבמות: הכתוב מתאר את פועלו של המלך, ואז מוסיף "אך הבמות לא סרו עוד העם מזבחים ומקטרים בבמות" (ראה למשל את האמור ביהושפט (מל"א כ"ב, מד), באמציהו (מל"ב י"ד, ד) ובעוזיהו (שם ט"ו, ד)). מימי שלמה ועד ימי חזקיהו הותירו המלכים את הבמות לעבודת ה', ולא אכפו את האיסור שחל על צורת עבודה זו למן הקמת המקדש ואילך. חזקיהו הוא המלך הראשון¹ שיוזם את הסרת הבמות ביהודה כולה, פעולה שדרשה, ככל הנראה, מאמץ מלכותי רב ונחישות גדולה אל מול החשיבות שייחס העם לפולחן זה.²

1 לאחר ימי מנשה בן חזקיהו שב יאשיהו והסיר את העבודה הזרה ואת הבמות גם יחד. במובן זה הולך יאשיהו בדרכו של חזקיהו, והכתוב אכן מתייחס אליו בלשון דומה מאוד: "ויעש הישר בעיני ה' וילך בכל דרך דוד אביו ולא סר ימין ושמאול" (מל"ב כ"ב, ב); "וכמהו לא היה לפניו מלך אשר שב אל ה' בכל לבבו ובכל נפשו ובכל מאדו ככל תורת משה ואחריו לא קם כמהו" (שם כ"ג, כה). דבר זה מצטרף לקווי דמיון אחרים בין יאשיהו וחזקיהו (כגון עשיית הפסח עם פליטי ממלכת ישראל), אך לא נוכל כמובן להתייחס במסגרת זו להשוואה בין שני המלכים.

2 על כך ניתן אולי ללמוד מדברי רבשקה: "וכי תאמר אל: אל ה' א-להינו בטחנו! – הלא הוא אשר הסיר חזקיהו את במתיו ואת מזבחתי ויאמר ליהודה ולירושלם: לפני המזבח הזה תשתחוו בירושלם" (מל"ב י"ח, כב).

סביר להניח שבדברים אלו ביקש רבשקה לחזק אצל השומעים את ביקורתם כלפי המלך על הסרת הבמות, שאליהן היה העם קשור מאוד.

לדעת המקום; כדת נחש הנחושת והסכימה דעתו לדעת המקום שנאמר 'עד הימים ההמה היו בני ישראל מקטרים לו ויקרא לו נחשתן' (מל"ב י"ח, ד); והסיר את הבמות והמזבחות והסכימה דעתו לדעת המקום שנאמר 'חזקיהו הסיר את במותיו ואת מזבחותיו ויאמר ליהודה ולירושלים לאמר לפני מזבח אחד תשתחוו ועליו תקטירו' (דה"ב ל"ב, ב); סתם מי גיחון והסכימה דעתו לדעת המקום שנאמר 'חזקיהו סתם את מוצא מימי גיחון העליון וישרם למטה מערבה לעיר דוד ויצלח יחזקיהו בכל מעשהו' (שם, ל) (אבות דרבי נתן פ"ב ה"ד).

מלבד ההבדל בין הנוסח "הודו לו" (היינו: חכמים) ובין הנוסח "הסכימה דעתו לדעת המקום", נבדלים שני המקורות בכמה פרטים: המשנה בפסחים מזכירה שישה דברים שעשה חזקיהו, בעוד שבאבות דרבי נתן מנויים ארבעה, מתוכם אחד שלא נזכר בפסחים (הסרת הבמות והמזבחות); בפסחים יש ביקורת ושבח גם יחד, ובאבות דרבי נתן – שבח בלבד; ושני המקורות נחלקים בהערכת המעשה של סתימת מוצא מימי הגיחון.

הבה נדון עתה בפירוט בכל אחד משבעת המעשים המנויים בסך הכול בשני המקורות.

1. גירר עצמות אביו על מיטה של חבלים

מעשה זה נזכר רק במשנת פסחים, ולא באבות דרבי נתן, וכבר עמדנו (בשיעור 17) על משמעותו כשלילת מלכות אחז על הרעות שהייתה כרוכה בהן: עבודה זרה, עבודת המולך, חיתום התורה ושלילת הנבואה. וכפי שביאר רש"י:

גירר עצמות אביו – משום כפרה, ולא קברו בכבוד בדרגש ומטה נאה, ומפני קידוש השם, שיתגנה על רשעו וינסרו הרשעים (רש"י פסחים נו ע"א).

2. כיתת נחש הנחושת

כיתות נחש הנחושת נזכר לחיוב הן במשנת פסחים הן באבות דרבי נתן, וכבר עמדנו על עניינו לעיל.

3. גז ספר רפואות

גם דבר זה נזכר בשני המקורות, וכן בגמרא בברכות:

'זכר נא את אשר התהלכתי לפניך באמת ובלב שלם והטוב בעיניך עשיתי' (ישעיהו ל"ח, ג). מאי 'והטוב בעיניך עשיתי'...? רבי לוי אמר: שגז ספר רפואות (ברכות י ע"ב).

בהבנת עניינו של ספר רפואות מצינו שתי תפיסות שונות. לפי הבנה אחת היה זה ספר שביאר את התכונות הרפואיות של צמחי ועשבי מרפא, וחזקיהו גנזו כדי שאנשים יפנו לקב"ה ויבטחו בו – ולא בספר (ראה רש"י שם ובפסחים נו ע"א; נצח ישראל למהר"ל פרק ל). לפי ההבנה השנייה, אסור לגנוז ספר רפואה על פי הטבע, וחזקיהו גנז ספר שעסק ברפואה על דרך האסטרוולוגיה או שיטות אסורות אחרות משהחלו להשתמש בו באופן מעשי (ראה פירוש המשניות לרמב"ם על המשנה בפסחים שם).

המכנה המשותף לכיתות נחש הנחושת ולגניזת ספר רפואות הוא המגמה להביא לביטחון ישיר בקב"ה, שלא דרך אמצעים

- ובחיותו מחוליו הוא כותב תפילה נרגשת, "מכתב לחזקיהו מלך יהודה", המסתיימת במילים: "ה' להושיעני ונגותי נגן כל ימי חיינו על בית ה'" (ישעיהו ל"ח, ט-כ).

התפילה מהווה, אם כן, מרכיב משמעותי בעבודת ה' של חזקיהו, והדבר מעיד על זיקתו הקרובה לקב"ה.

לסיום עלינו לעמוד על תכונה חיובית נוספת של חזקיהו – יחסו לנביא. בשיעור הקודם הרחבנו על מערכת היחסים בין חזקיהו וישעיהו ועמדנו על מורכבותה ונפתלותה. עם כל זאת, אין לשכוח כי כנראה עוד בטרם מלך עמד חזקיהו עם הנביא בקשר קרוב, אשר השפיע מאוד על מעשיו בראשית מלכותו, וכי אף שבהמשך לא פנה מיזמתו לנביא אלא פעם אחת, נראה שהתייחס ברצינות לדבריו וכיבדו מאוד (מסתבר ביותר שהדחת שבנא היא תוצאה ישירה של נבואת ישעיהו).

2. הצדדים השליליים במעשי חזקיהו

בשיעורים הקודמים עסקנו בהרחבה ובפירוט רב בהיבטים בעייתיים שונים בפועלו של חזקיהו: המרידה באשור והברית עם מצרים; הכניעה למלך אשור עם פלישתו ליהודה, קיצוץ דלתות בית ה' ושימוש באוצרותיו לתשלום המס; גבהות לבו; התייחסותו למשלחת הבבלית; והמציאות הרוחנית, החברתית והמוסרית בירושלים. מלבד ההשלכות החמורות שהיו לה על יחסו לקב"ה, הטילה בחירתו של חזקיהו להשקיע את ראשו ורובו בברית צבאית עול כבד על העם ואפשרה לשרים שונים, וביניהם כנראה שבנא, להשחית את הנהגתם ולדרדר את ירושלים כמעט עד לרמתה של סדום. בכך נכשל המלך במילוי ייעודו להכין את הממלכה ולסעדה במשפט ובצדקה. המכנה המשותף לכל הנושאים הללו הוא ראיית המלך את מלכותו כמלכות עצמאית, שבה פועל המלך לפי השקפת עולמו, ללא קשר לנביא ולדבר ה' שבפיו, ומבטא את זיקתו לקב"ה ולנביא רק בעתות משבר, כשאין בידו פתרון מעשי משל עצמו. גם אצל מלך צדיק זה בולטת, אם כן, לכל אורך הדרך סוגיית הזיקה בין מלך בשר ודם ומלך מלכי המלכים (וגם בכך יש משום דמיון מה בין חזקיהו ושלמה).

ב. תפיסת חז"ל את דמותו של חזקיהו

ככמה מקומות מתייחסים חז"ל לדמותו של חזקיהו ולמעשיו. אנו נביא כאן רק שניים מהם, העוסקים בשבעה ממעשיו של חזקיהו, שחלקם נזכר במקרא וחלקם בא כנראה ממסורות אחרות. וכך שנינו במסכת פסחים:

ששה דברים עשה חזקיהו המלך, על שלשה הודו לו ועל שלשה לא הודו לו.

גירר עצמות אביו על מיטה של חבלים והודו לו, כיתת נחש הנחושת והודו לו, גז ספר רפואות והודו לו.

על שלשה לא הודו לו: קיצוץ דלתות של היכל ושיגרן למלך אשור ולא הודו לו, סתם מי גיחון העליון ולא הודו לו, עיבר ניסן בניסן ולא הודו לו (פסחים פ"ד מ"ט).

באבות דרבי נתן מופיעים הדברים בניסוח אחר:

יחזקיהו מלך יהודה עשה ארבעה דברים והסכימה דעתו לדעת המקום: גז ספר רפואות והסכימה דעתו

(אמנם לא נאמר במפורש שאחז קיצץ את דלתות ההיכל, אך כך משתמע מעצם העובדה שחזקיהו נזקק לצפות). והנה עתה מידמה חזקיהו לאביו אחז, וחוזר בו כביכול ממגמתו הראשונית – תיקון בית ה' וחנוכתו מחדש.

יתר על כן, מעשה זה מייצג באופן סמלי בעיה כללית יותר במלכות חזקיהו, שכבר הצבענו עליה הן באשר ליחס בין ראשית מלכותו של חזקיהו להמשכה הן באשר ליחס בין מלכותו ומלכות ה' בכלל. קיצוץ דלתות ההיכל משמעו שימוש בחלק ממבנה בית ה' על מנת להשתעבד למלך אשור ולשלם לו מס: כביכול שעבד חזקיהו את מקום מלכותו של הקב"ה למלך אשור כדי שיוכל הוא עצמו להמשיך להתקיים.

7. עיבר ניסן בניסן

לאחר טיהור המקדש מן הטומאה והעבודה הזרה בראשית מלכותו, מחליט חזקיהו, מתוך רצון לשתף את מלכות ישראל בחידוש הברית עם הקב"ה, לדחות את הפסח. הכתוב נותן שני נימוקים לדחייה (המספור שלי, ל'):

וַיִּנְעַץ הַמֶּלֶךְ וְשָׂרָיו וְכָל הַקָּהָל בִּירוּשָׁלַם לַעֲשׂוֹת הַפֶּסַח בַּחֹדֶשׁ הַשֵּׁנִי. כִּי לֹא יָכֻלוּ לַעֲשׂוֹת בְּעֵת הַהִיא (1) כִּי הַפְּהָיִים לֹא הִתְקַדְּשׁוּ לְמִדְיָ (2) וְהָעָם לֹא נֶאֱסָפוּ לִירוּשָׁלַם (דה"ב ל', ב-ג).

המאמצים אכן נשאו פרי, ועם רב נאסף לירושלים (שם, יג). ואולם, למרות הנימוקים החשובים לדחיית הפסח ולעיבור השנה ולמרות הצלחתו בהבאת עם רב לעשות את הפסח, ביקרו חז"ל את חזקיהו על כך שעיבר ניסן בניסן ולא הספיק לעבר באדר – בניגוד להלכות עיבור – ולא הודו לו על כך.

ג. מדוע באה הפורענות בימי חזקיהו?

אין ספק כי דמותו של אחז קשה ביותר מכל הבחינות: כזכור, אחז הכניס עבודה זרה למקדש, התנתק מן הנבואה, חתם את התורה, עבד למולך – ומכל זאת נבעה מציאות רוחנית ומוסרית קשה של שעבוד מוחלט לאשור תוך הריגת ושביית מאות אלפי יהודים מממלכת ישראל. חזקיהו השתדל לתקן את מעשי אביו: ביער עבודה זרה, חנך מחדש את בית ה', חיזק את התורה, התייחס בכבוד ראש לדברי הנביא, התפלל, הסיר לראשונה את הבמות מנחלת יהודה, וחידש את הברית עם ה' בעשיית הפסח יחד עם ממלכת ישראל.

לאור כל זאת זועקת השאלה, מדוע דווקא בימיו של חזקיהו – מלך צדיק בכל קנה מידה (כפי שמעיד עליו הכתוב במלכים), וודאי וודאי בהשוואה לאחז – מדוע זה דווקא בימיו באות הפורענויות הגדולות ביותר: צבא אשור פולש ליהודה ומחריב את יהודה כולה, פרט לירושלים; לראשונה בתולדות הנבואה מנבא נביא מפורשות על חורבן העיר ובית ה' (מיכה ג', יב); ולראשונה בתולדות המלכות מנבא נביא מפורשות על גלות לבבל (מל"ב כ', יז-יח)?⁴

חיזוניים שניתן לייחס להם בטעות משמעות עצמאית, מנותקת מהקב"ה.

4. הסיר את הבמות והמזבחות

דבר זה נזכר כאמור רק באבות דרבי נתן, וכבר עסקנו במשמעותו מרחיקת הלכת והחדשנית. גם בכך חיזק חזקיהו את אמונת העם בקב"ה ואת ביטחונו בו.

5. סתם מי גיחון

בעניין זה יש ליישב בין המשנה בפסחים, שעל פיה לא הודו לחזקיהו על כך, ובין הברייתא באבות דרבי נתן, הגורסת שגם בכך הסכימה דעתו לדעת המקום.

ייתכן שהמשנה בפסחים רואה במעשה זה, שנועד למנוע מים מחיילי צבא אשור אם יצורו על ירושלים, הבעת חוסר ביטחון בהבטחת הנביא "וגנותי אל העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדך" (מל"ב ט"ו, טז); על פי הבנה זו, לו בטח המלך בקב"ה, לא היה צריך לנקוט פעולות צבאיות מעין זו. הברייתא באבות דרבי נתן, לעומת זאת, סוברת כי מעשה זה היה ראוי, שכן נקיטת פעולות הגנה מעשיות, על דרך ההשתדלות, אינה סותרת את הביטחון בקב"ה.

דרך אחרת לפתרון הבעיה היא להבחין בין הזמנים שבהם עוסקים שני המקורות: באבות דרבי נתן מדובר בשלב מוקדם של ההתארגנות, עוד לפני הברית עם מצרים, בעוד שהמשנה בפסחים מדברת על המצב לאחר כריתת הברית עם מצרים, שאז שיקף המעשה בביורור חוסר ביטחון בקב"ה תוך הישענות על מעצמה זרה. בהקשר זה מעניין לבחון את דברי הנביא "ומקוה עשיתם בין החמתים למי הברכה הישנה ולא הבטתם אל עשייה ויצרה מרחוק לא ראתם" (ישעיהו כ"ב, יא): אם נאמרו הדברים בשלב מוקדם, מסתבר שהביקורת סבה על הקמת הביצורים תוך התעלמות מן הזיקה לקב"ה ומתכונותיו של צופה הדורות מראש; אם מדובר אחרי כריתת הברית עם מצרים, כי אז משמעות הביצורים היא הישענות על הכוח העצמי, בלא כל קשר לקב"ה.

6. קיצץ דלתות של היכל ושיגרן למלך אשור

חומרת המעשה ברורה: בבקשו מקורות לתשלום המס העצום שהטיל עליו מלך אשור לאחר שכבש את יהודה, מקצץ חזקיהו את דלתות היכל ה' ואת הארונות שהוא עצמו ציפה (מל"ב י"ח, יג-יז).

ציפוי דלתות ההיכל והאומנות היה תיקון גדול למעשי אחז: שליחת הכסף והזהב שבבית ה' למלך אשור (שם ט"ז, ח), ובהמשך קיצוץ כלי בית ה' ועריכת שינויים במבנה המקדש ולבסוף סגירתו "מפני מלך אשור" (ראה שם, יז-יח; דה"ב כ"ח, כא, כד).

3 אמנם יש מקום לדון אם הביצורים וסתימת מי הגיחון נעשו רק עם פלישת סנחריב, או שמא כבר בתקופה מוקדמת של ימי חזקיהו, עוד זמן רב לפני המצור – וממילא גם זמן רב לפני הבטחתו של ישעיהו. ואפשר שזהו פתח להצעה נוספת לפתרון הסתירה: הברייתא באבות דרבי נתן עוסקת בהשתדלותו של חזקיהו להגן על בירתו בדרך הטבע לפני הבטחת הנביא, בעוד שבפסחים מדובר בהמשך אותו מפעל לאחר הבטחת ישעיהו.

4 עסק בבעיה זו בהרחבה הרב יובל שרלו במאמרו "מסע סנחריב", בתוך: מים מדליו, שנתון המכללה הדתית למורים על שם ליפשיץ, ירושלים תש"ן, עמ' 156 ואילך. להלן נביא את תמצית דבריו.

בשיעור זה אנו מסיימים את עיסוקנו במלכות חזקיהו. בשיעור הבא נדון בע"ה בסיבות לחורבן הבית הראשון ובסופה של הממלכה.

אפשרות אחת היא שהפורענות החלה עוד בימי אחז ובגלל מעשיו, והמשיכה בימי חזקיהו, שאחז במקצת מעשי אביו. אכן, כבר בימי אחז ניבא ישעיהו על בוא מלך אשור:

יָבִיא ה' עֲלֶיךָ וְעַל עַמְּךָ וְעַל בֵּית אָבִיךָ יָמִים אֲשֶׁר לֹא יָבֹאוּ לְיָמֵי סוּר אֲפָרִים מֵעַל יְהוּדָה אֶת מֶלֶךְ אֲשׁוּר (ישעיהו ז', יז).

וְלִכֵּן הִנֵּה אֲ-דָנִי מֵעַלְיָהֶם אֶת מִי הַנְּהַר הַעֲצוּמִים וְהַרְבִּים אֶת מֶלֶךְ אֲשׁוּר וְאֶת כָּל כְּבוֹדוֹ וְעַלְיָהּ עַל כָּל אֲפִיקָיו וְהִלֵּךְ עַל כָּל גְּדוֹתָיו. וְחָלַף בִּיהוּדָה שְׁטוֹף וְעָבַר עַד צָנָאֵר יִגִּיעַ וְהָיָה מְטוֹת כְּנָפָיו מֵלֵא רַחֵב אֲרָצָךְ עֲמָנוּ א-ל (שם ח', ז-ח).

אפשרות שנייה היא שהעונש בא על מעשי חזקיהו עצמו: אם בגלל המציאות הרוחנית החברתית הפנימית הקשה, ההוללות והשחתת השלטון, אם בגלל הברית עם מצרים וההישענות עליה, שיש בה מעין עבודה זרה ומשום חילול ה'. כך או כך, עדיין צריך כיוון זה עיון גדול: הלוא בימי אחז התרחשו עוונות קשים הרבה יותר – ולא נענש עליהם!?

דומני שהתשובה הנכונה היא שאת הפורענות גרמו שני המלכים יחדיו, וצירוף מעשיהם הרעים הוא שהביא בסופו של דבר לפלישת מלך אשור ולנבואות על חורבן ירושלים והמקדש (שנדחה בזכות תשובתו של חזקיהו) ועל גלות לבבל. אחרי הימים הקשים כל כך של אחז, נתן הקב"ה לחזקיהו אשראי, בציפיה שיממש את הסיכוי לתקן את הממלכה ולסעדה במשפט ובצדקה. ואולם, מעשי חזקיהו – הברית עם מצרים תוך כניעה למלך אשור ותשלום המס מבית ה' מחד גיסא, והמציאות הרוחנית המושחתת ביהודה ובירושלים מאידך גיסא – מעשים אלו מנעו את מימוש הציפיות, והפורענות באה בימי חזקיהו.

אפשרות נוספת להשיב על הבעיה גלומה בהתבוננות כוללת על התקופה. ראשית יש לזכור כי בשנה השישית לחזקיהו נופלת ממלכת ישראל מרוב חטאיה הגדולים. ממלכת יהודה מצויה אף היא באותה העת בתהליך של הידרדרות אטית, שראשיתה כבר במלכות עוזיהו, שבימיו החל סילוק שכינה מן המקדש (ישעיהו ו'), והוא עצמו לקה בצרעת עד יום מותו לאחר שהיה להקטיר קטורת במקדש בגבוה לבו עד להשחית (דה"ב כ"ו, טז-כא). המציאות שיצר אחז בן יותם בן עוזיהו – עבודה זרה במקדש, עבודת המולך, התכחשות לנבואה וחיתום התורה – מציאות זו הטביעה, ככל הנראה, את חותמה על ממלכת יהודה באופן משמעותי מכדי להשתנות מן הקצה אל הקצה בימי חזקיהו, עם כל גדולת השינוי שנעשה בהם. הראיה הטובה ביותר לכך היא אופיים של ימי מנשה בן חזקיהו, שבהם שבו העבודה הזרה ועבודת המולך למקדש ולירושלים, והעיר מלאה דם נקי. עם כל צדקתו לא הצליח חזקיהו להטות את הכף לטובה, ואף שירושלים ניצלה, נפגעה ממלכת יהודה בכללותה פגיעה אנושה. למרות ההבדל המהותי בינו ובין אחז אביו, לא הצליח חזקיהו להתעלות על מכלול התקופה, וימיו מהווים אפוא מבוא לסופה של ממלכת יהודה בימי יהויקים, יהויכין וצדקיהו.

כל הזכויות שמורות לשיבת הר עציון ולרב יצחק לוי, תשס"ו
עורך: בעז קלוש

בית המדרש הווירטואלי שלייד ישיבת הר עציון
האתר בעברית: <http://www.etzion.org.il/vbm>
האתר באנגלית: <http://www.vbm-torah.org>
משרדי בית המדרש הווירטואלי: 02-9937300 שלוחה 5
דואל: office@etzion.org.il
